

GEHEIMTAAL? NEE, GEWOON FINS!

Wegwijs in een woud van afkortingen

DOOR RENÉ HILLESUM, ROOSENDAAL

In veel Finse poststempels worden tot op de dag van vandaag afkortingen gebruikt, of woorden anders dan de plaatsnaam. Om het gecompliceerder te maken: Finland is tweetalig, dus die afkortingen en woorden kunnen zowel Fins als Zweeds zijn. Maar geen nood: het nu volgende artikel verschaft u een kijkje in de Finse stempelkeuken. Om het simpel te houden worden cyrillische afkortingen en woorden (uit de periode voor 1917) niet behandeld.

Van tijd en aankomst

Veel stempels hebben een tijdsnotering in de datumbalk. In het Zweeds f (föremiddag = voormiddag) of e (eftermiddag = namiddag) en in het Fins a (aamu = ochtend) en i (ilta = avond) [afbeelding 1, 2].

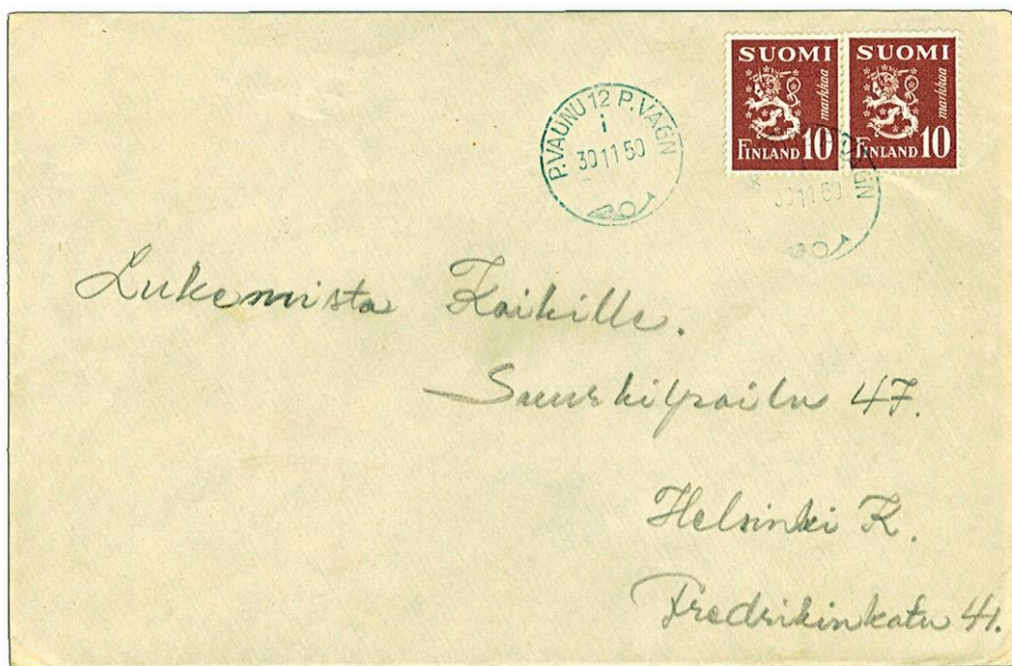

Afbeelding 1. Briefkaart van Kylmäkoski (Toijala) met treinstempel K.P.XP. No.5 via Toijala naar Tammerfors en retour. Het stempel Toijala heeft de Finse afkorting voor avond (i) en Tammerfors de Finse afkorting voor ochtend (a). Tammerfors laat ook zien dat de voorkeurtaal van de plaatsnaam (Zweeds) niet automatisch betekent dat de uuraanduiding in dezelfde taal wordt weergegeven!

Afbeelding 2. Briefkaart van Helsingfors 22-5-1894 naar Seinäjoki. De briefkaart bracht in Helsingfors de nacht door. Het ontwaardingsstempel van 22-5 heeft de Zweedse tijdsaanduiding e (eftermiddag = middag) en het uiteindelijke vertrekstempel Helsingfors 23-5 de f van förmiddag (ochtend).

De aanduiding van het dagdeel komt niet alleen voor in de datumbalk (om het dagdeel van het bijbehorende uur aan te duiden), maar ook in de treinstempels: om aan te geven of het de ochtend- of de avondtrein is [3].

Afbeelding 3. Briefomslag met P. Vaunu 12 P. Vagn/i (=ilta) 30-11-1950 naar Helsinki.

Een beperkt aantal stempels heeft voor de tijdsaanduiding nog de afkorting kl (klockan = Zweeds voor klok) [4].

Afbeelding 4. Prentbriefkaart van Zweden naar Mariehamn op Åland, poste restante. Het drietaligestempel Mariehamn*Maarianhamina 2-8-1906 Kl.9f (9 uur 's ochtends) is geplaatst, en de kaart is naar Stockholm teruggezonden.

Ook in Finland werd vroeger de post bij aankomst gestempeld. Behalve de normale datumstempels zijn er ook speciale aankomststempels, maar alleen in het Zweeds: een simpel kastjesstempel met de afkorting ANK (ankomma = aangekomen) met dag en maand [5].

Afbeelding 5. Briefkaart geschreven op het eiland Föglö (Åland) op 30-10-1883. Het eiland Föglö kreeg met Degerby-Åland haar eerste postkantoor pas op 1-1-1889. Dat de bootverbinding niet dagelijks was laat het stempel bij aankomst zien: ANK 8/11. Ten onrechte werd hier evenwel het ANK stempel gebruikt, in plaats van het scheepjesstempel. Op de achterzijde een datumstempel Åbo (=Turku) 8/11. Het tweede ANK stempel is wel correct geplaatst, bij aankomst op 9/11 te Helsinki.

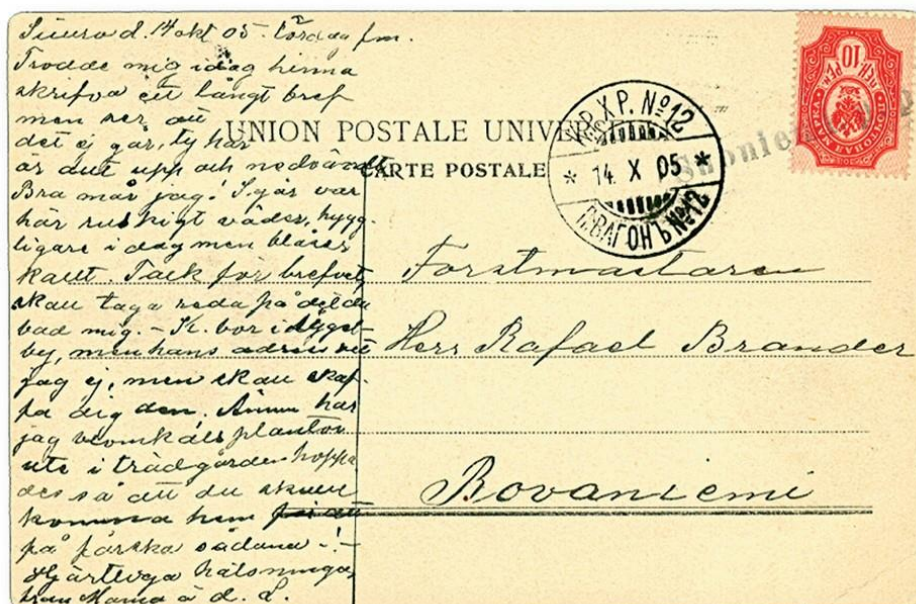
Van dorpen en steden

De kleine plattelandspostkantoren hadden een langstempel. Meestal met uitsluitend de plaatsnaam, maar soms ook met de aanduiding van de status van het kantoor in het stempel.

In het Zweeds zien we dan bijvoorbeeld de afkorting p.h. (posthaltpunkt = posthalte) [6] en in het Fins p.p. (postipysäkki) [7].

Afbeelding 6. Prentbriefkaart van Mörskom p.h. naar Åbo. Transit treinstempel H.Fors-St. P. Burg.

Afbeelding 7. Prentbriefkaart met langstempel Suoniemi p.p. en dagtekeningstempel K.P.XP No.12 14-10-1905 naar Rovaniemi.

De grote steden hebben ook in Finland bijkantoren. Meestal zijn die voorzien van een nummer. Turku i(itäinen) * Åbo ö(östra, = oost) laat zien dat het ook anders voorkwam [8].

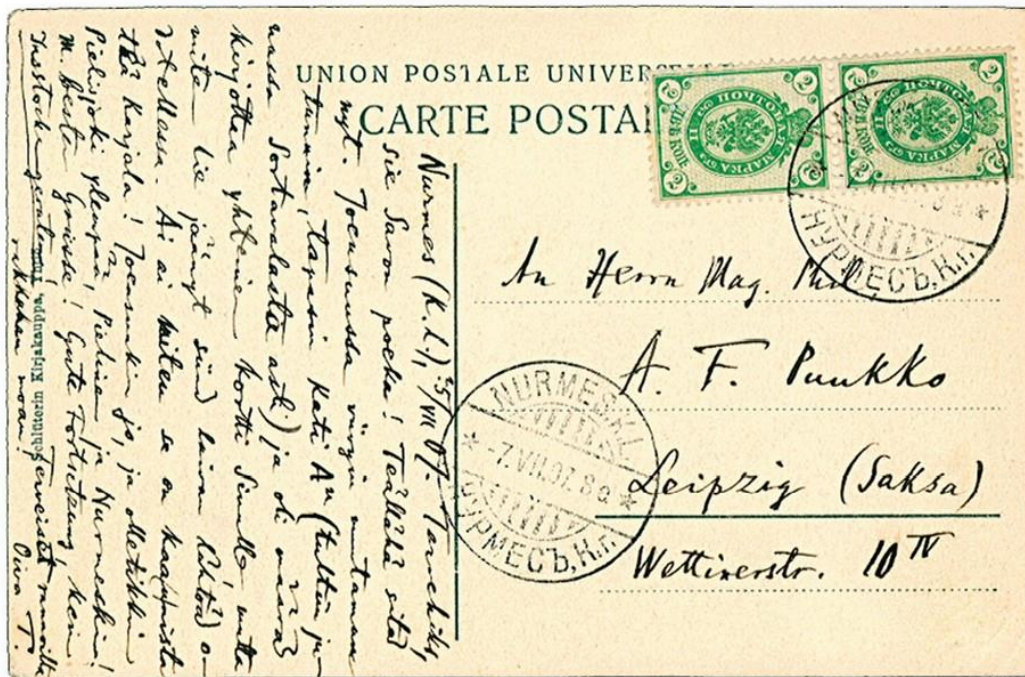

Afbeelding 8. Briefkaart van Turku i * Åbo ö 25-4-1922 naar Rusko. Het kantoor Turku i was gevestigd op het Ooster Station van Turku, en werd op 1-2-1923 Turku 3.

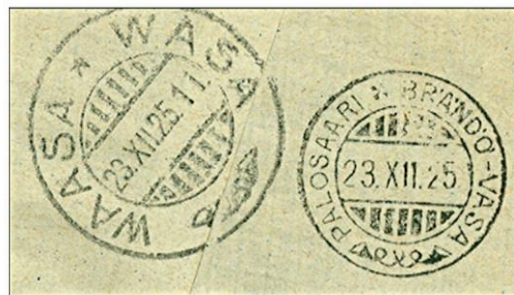
Ook in Finland zijn (veel!) plaatsen, maar vooral kleine dorpen met dezelfde naam. Dat is natuurlijk lastig bij een poststempel. Een voor de hand liggende oplossing is gebruik te maken van de provincieaanduiding [9, 10] of een nadere plaatsbepaling [11].

Afbeelding 9. Briefomslag van Nurmi. WpL. (WpL is Fins voor Wiipurin Lääni = provincie Wiipuri) 22-7-1929 naar Muhos.

Afbeelding 10. Prentbriefkaart met Russische zegels van Nurmes, K.L. 7-7-1907 naar Duitsland. K.L. = Kuopion Läani. (provincie Kuopio).

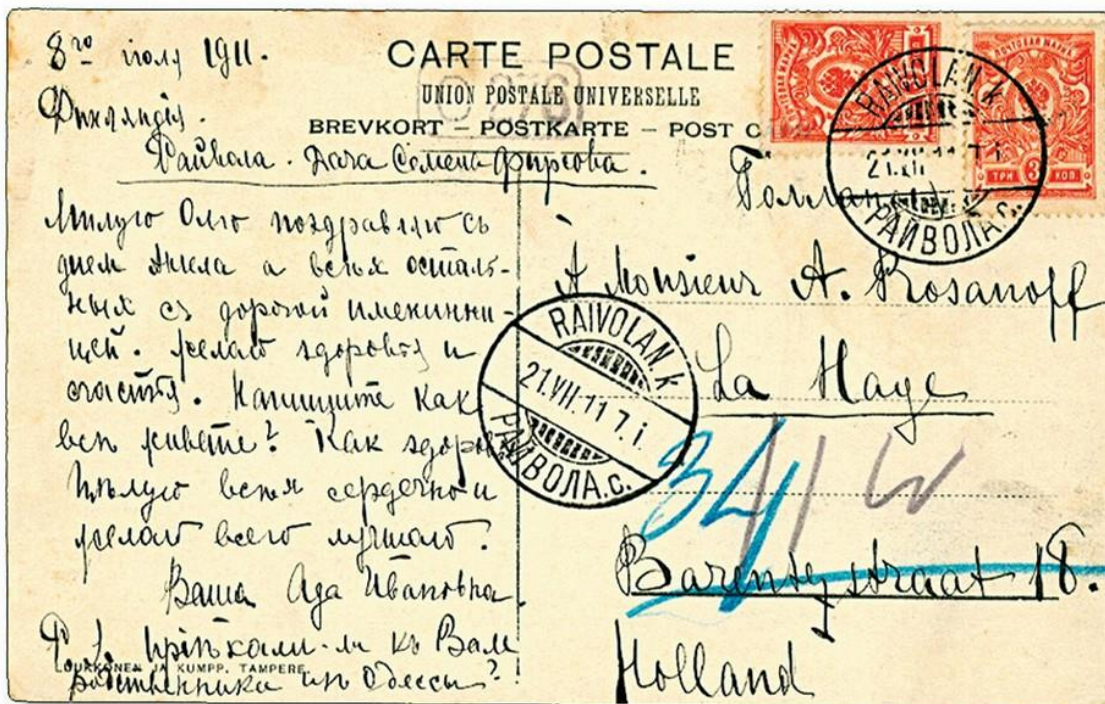

Afbeelding 11. Aangetekende briefomslag van Kotka naar de scheepswerf van Brandö. Op de achterzijde het aankomststempel Palosaari*Brandö-Vasa 23-12-1925. Palosaari is de Finse vertaling voor Brändö. Palosaari komt niet verder voor in Finland, maar Brändö wel. Vandaar dat uitsluitend bij de Zweedse benaming een verduidelijking staat, namelijk (de stad) Vasa.

Soms komt in een stempel een nadere aanduiding voor zoals k. [12]

Van bijzondere- en bijkantoren

Een bijzonder soort kantoor is het telegraafkantoor. Behalve de telegraaffunctie konden hier aangetekende en expressepoststukken worden verzonden, op uren en dagen dat het normale postkantoor gesloten was. Het telegraafkantoor had een eigen poststempel en ook een eigen aantekenstrookje. Het Finse woord voor ‘telegraaf’ is Lennätin (afgekort L) en het Zweeds is Telegraf (afgekort T) [13].

Afbeelding 12. Prentbriefkaart met Russische frankering van 21-7-1911 Raivolan k. (k=kylä = dorp). In Raivola was namelijk nog een postkantoor gevestigd. Dit was Raivola zonder nadere aanduiding. Het postkantoor (2e klasse) 'met k' was een zomerpostkantoor, en geopend van 15-5 / 16-11. Het was vooral een buitenplaats voor de 'happy few' van Sint-Petersburg.

Afbeelding 13. Briefomslag van Helsingfors L./Helsinki T. 7-11-1934 naar Zweden. De letters L en T komen ook in het aantekenstrookje voor, maar nu zonder punt erachter.

De grote steden hadden al vroeg bijpostkantoren. Vaak werd dat aangeduid in het Zweeds met F. (Filial) en in het Fins met H:o (Haaraosasto). Daarachter komt dan eventueel nog een nadere aanduiding voor het kantoor [14].

Afbeelding 14. Briefkaart van Åbo F.II/Turku H:oII 28-12-1903 naar Denemarken. Bijpostkantoor 2 was gevestigd in het station van Turku. De kaart is beport (T in kastje) omdat postwaarden in Finse munt op dat moment niet meer geldig waren voor post naar het buitenland. Het had 4 (Russische)kopeke moeten zijn.

De stempels van de uitwisselingskantoren komen in de regel niet op poststukken voor, maar op postale documenten die ten grondslag liggen aan de uitwisseling van collectieve postzendingen die van het ene land worden overgedragen aan het andere. Over het algemeen zijn dat gesloten depêches, zoals postzakken en tegenwoordig uiteraard rolcontainers. Zoals bij elke regel zijn er ook hier uitzonderingen, zoals op een adreskaart met het stempel van het uitwisselingskantoor in Wiborg te zien is [15].

Afbeelding 15. Zweedse adreskaart van Stockholm naar Rusland. Blijkens de tekst 'pour des colis à destination du Danemark ou de la Norvège' was deze adreskaart (Blankett n:r 65) niet bestemd voor gebruik naar Rusland. Of dat de reden is dat er een stempel van het uitwisselingskantoor: Wiipuri kauttak.*Wiborg transit 10-6-1917 op staat valt te betwijfelen. De afkorting kauttak. staat voor het Finse kauttakulku = uitwisseling.

In Finland zijn veel bijzondere, toeristische kantoren en agentschappen, bijvoorbeeld op campings en in musea. Eén van de bekendste kantoren is het toeristencentrum op de Poolcirkel, ten noorden van de stad Rovaniemi [16, www.napapiiri.fi].

Afbeelding 16. Prentbriefkaart met stempel Napapiiri-Polcirkeln (Fins-Zweeds voor Poolcirkel)/Rovaniemi 11-7-1971 naar Nederland.

Van treinen, stations, bussen en boten

In vroeger dagen was het Zweeds in Finland de taal van de gegoede burgers en de schrijvende mens en het Fins de taal van de boerenbevolking. De stempels waren eentalig: Zweeds. Een postrijtuig was een Postkupé, soms met en soms zonder accent op de e.

De eerste treinstempels hadden de naam Finska Jernvägens Post Kupé Exped: (Jernvägen = spoorweg). Later werd het kortweg Postkopen met een nummer [17].

Afbeelding 17. Briefkaart geschreven te Hirola 17-7-1872 naar Wiborg. Boven het woord Korrespondanskort staat het stationsnummer 18 afgedrukt.

Het meest voorkomende treinstempel, afkomstig uit de bloeitijd van de spoorwegpostkantoren, is het K.P.XP.-stempel. De (Zweedse) afkorting staat voor Kupé Post eXPedition; ze werd gevolgd door het nummer van het treinpostkantoor ofwel de postwagon [18]. Soms werd in plaats van het trajectnummer de trajectbenaming weergegeven [19].

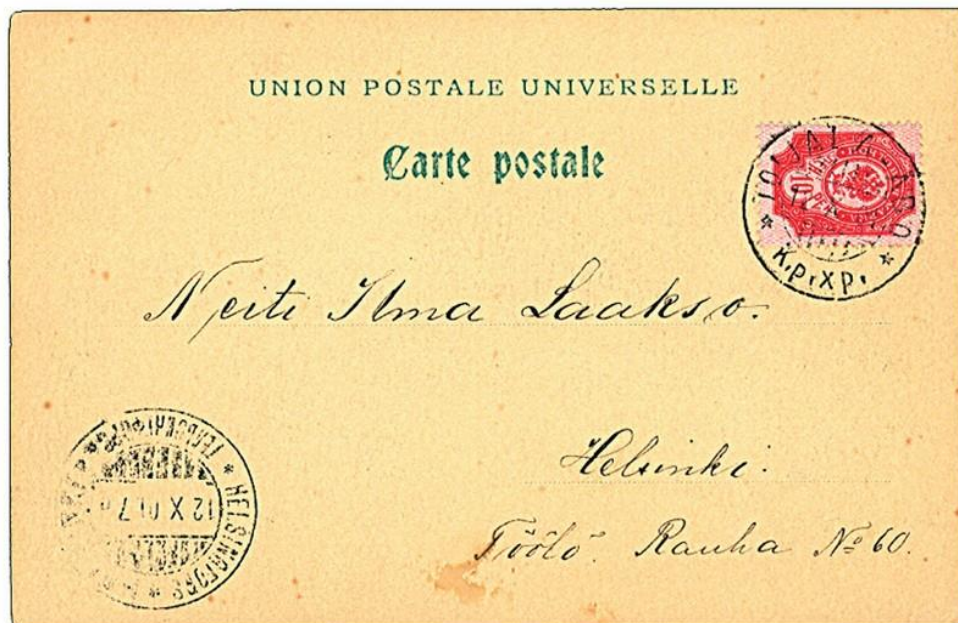

Afbeelding 18. Briefkaart, geschreven te Iisvesi (nabij Suonenjoki) met stempel K.P.XP. No.9 31-10-1894 naar St. Michel.

Afbeelding 19. Briefkaart, geschreven te Gamla Wasa met stempel N:Stad – Ö:Myra/Finland P-K./X-P. 23-5-1893 naar Brahestad. N:Stad staat voor Nikolaistad en Ö:Myra voor Östermyra. Beide plaatsen zijn echter op een hedendaags atlas niet te vinden: Nikolaistad is nu Vasa en Östermyra sedert 1-1-1894 Seinäjoki.

Een bijzonder K.P.XP.-stempel werd gebruikt op het deeltraject Toijala-Åbo [20].

Afbeelding 20. Prentbriefkaart van Åbo met stempel Toijala-Åbo/K.p.xp. 12-10-1901 naar Helsinki. Dit is het enige dagtekeningstempel dat –tegen de strenge regels in!- geen Russische tekst had.

De K.P.XP.-stempels werden gebruikt op de grote lijnen, waar in de treinstellen een speciaal postrijtuig meereed. Op de kleine lijnen en op de deeltrajecten werd meestal gebruik gemaakt van een postiljon of postconducateur. Ook hier is er verschil tussen het Zweeds en het Fins, hoewel het slechts om een verschil van één letter gaat [21, 22].

Afbeelding 21. Briefkaart van Hovinka met een bijzonder type deeltraject stempel Postilj.k. Wib.-S:P.bg. De Zweedse versie: Postiljon Kupé (Wiborg-St. Petersburg) 21-4-1897 naar Duitsland.

Boven: 22. Briefomslag met stempel Postilj.v. M5. De Finse versie: Postiljooni Vaunu. De afkorting M5 is jarenlang een groot raadsel geweest. Het blijkt echter - uit diverse stukken die met afzender werden gevonden, zoals de het briefje in deze omslag, afkomstig uit Suojärvi - dat de 5 een wat hoekig uitgevallen S is en dat de route van Matkaskelkä naar Suojärvi liep, in Karelië, een plaats die nu in Rusland ligt.

De modernere treinstempels hebben de Finse afkorting PV (Fins: postivaunu; Zweeds: Postvagn = postwagen) of eenvoudigweg de letter J (Fins voor juna = trein) [23, 24]. Echt nieuw was de 'uitvinding' van het gebruik van PV echter niet. Op heel beperkte schaal werden enkele treinstempels met Russische tekst na de onafhankelijkheid in 1918 omgebouwd tot stempels met in het bovensegment het lijnnummer en in het ondersegment de afkorting PV. Dit stempeltype is slechts korte tijd in gebruik geweest [25].

Afbeelding 23. Briefomslag met PV 6 23-11-1970 naar Helsinki.

Afbeelding 24. Briefomslag met J 66 6-4-1971 naar Helsinki.

Afbeelding 25. Briefkaart met bijfrankering (beide type-Vasa), geschreven te Uleåborg (Oulu) naar Jyväskylä. Stempel 8/PV 19-6-1918.

Veel steden - vooral de grotere in het zuiden en westen van Finland - waren (en zijn) tweetalig, waarbij de afkorting voor het 'stationspostkantoor' vanzelfsprekend ook in twee talen in het stempel voorkwam. In het Zweeds leverde dat de afkorting B. (Bangård) op en het Fins de afkorting As. (Asema) [26]. Behalve deze het vaakst gebruikte afkortingen komt ook voor st. (station, Zweeds) en R.a. (Rautatieasema = treinstation, Fins) [27, 28].

Een heel bijzonder treinstempel - dat echter geen treinstempel is! - is het stempel Kupé Expedition Helsingfors Station No.5. Het ging hier niet om een rijdend postkantoor, maar om de voorloper van het stationspostkantoor op het station van Helsinki. Dit tijdelijke bijpostkantoor was gevestigd in een postrijtuig, dat echter permanent op het station stond [29].

Afbeelding 26. Aangetekende briefomslag met Russische frankering van Helsingfors B./Helsinki As. naar Nederland. Zoals uit het aantekenstrookje blijkt, was er geen voorkeur van voorrangstaal en werd dat door elkaar gebruikt.

Afbeelding 27. Prentbriefkaart met Russische zegel van Sjundeå st. 12-5-1902 naar de Verenigde Staten.

Afbeelding 28. Aangetekende briefomslag van Mäntyharju.R.a. 12-2-1906 naar Helsinki. Het stempel heeft - onnodig - een punt achter de plaatsnaam, het aantekenstrookje niet.

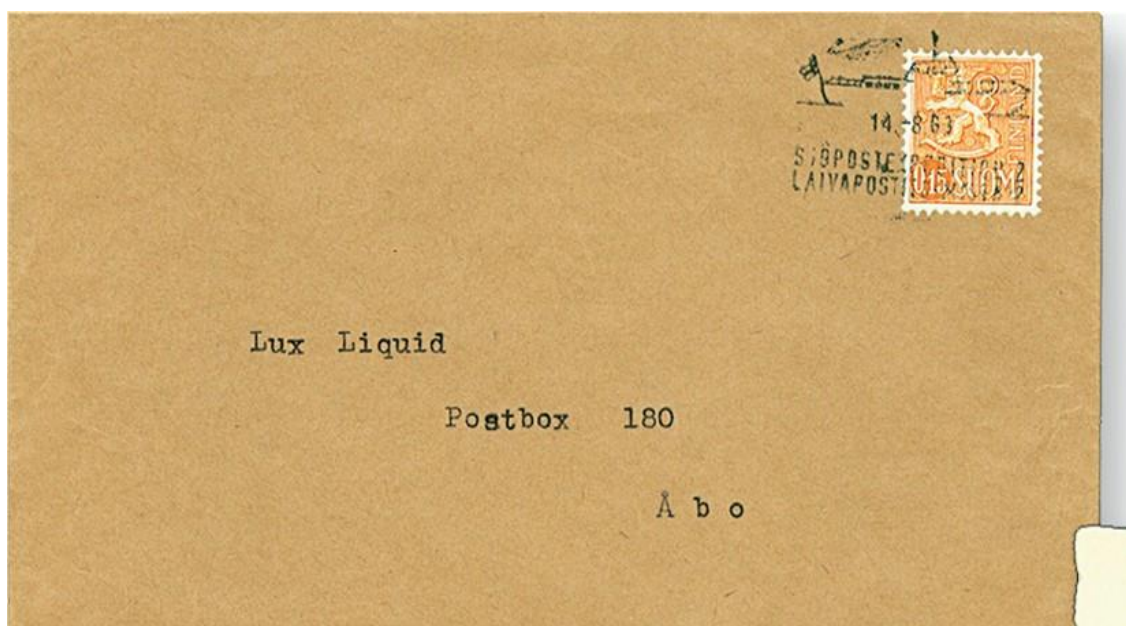
Afbeelding 29. Briefkaart met het stationsstempel Kupé Expedition Helsingfors Station/ No.5. Het cijfer 5 is altijd in spiegelbeeld geplaatst, waarschijnlijk om het onderscheid te maken met de echte rijdende postkantoren. Deze afdruk van 9-11-1876 toont het stempel met een kopstaand datumblok; het ging om een zending naar Wesijärvi.

Een combinatie van een dagtekeningstempel en het bekende Finse scheepjesstempel heeft in het Fins de afkorting h.ulk. (höyrylaiva ulkomaalta = buitenlandse stoomboot) en in het Zweeds å.utri (ångbåt utrikes) [30].

Afbeelding 30. Bedrukte briefomslag van de Finska Ångfartygs Aktiebolaget, van het s/s Wellamo naar Zweden. De afzender, een Zweedse opvarende, was kennelijk op weg van Stockholm naar Turku en postte de brief aan boord. Bij aankomst in Turku werd - als er geen postagent aan boord was - het stempel Turku h.ulk./Åbo å. utr. 10-1-1914 geplaatst.

De moderne varende postkantoren, die een vaste route langs de eilanden voor de kust aflegden, gebruikten een op een toeristenstempel gelijkend stempel, maar hadden louter een postfunctie voor de eilandbewoners en de eventueel op de eilanden aanwezige gasten. Een duidelijk verschil dus met de stempels die - nog steeds - in gebruik zijn op de grote ferryschepen [31].

Afbeelding 31. Briefomslag met afzender te Keistiö (eiland voor de kust van Turku) met stempel (zeepostkantoor) Sjöpostexpedition 2 (Zweeds) / Laivapostitoimisto 2 (Fins) 14-8-1963 naar Åbo(Turku).

Behalve het netwerk van trein en boot, is er in Finland ook een uitgebreid netwerk van postbussen voor het vervoer van post en passagiers. De post kan er ook meegegeven worden en er kunnen postzegels gekocht worden [32]. Daarnaast was er een beperkt aantal rijdende autopostkantoren [33].

Afbeelding 32. Briefkaart van Rantakylä naar Helsinki. Stempel Autopostitoimisto 70 (Fins, autopostkantoor) 11-1-1973.

Afbeelding 33. Prentbriefkaart met stempel a 46 p. 2-6-1972 naar Salo. De afkorting a p staat waarschijnlijk voor Auto Posti.

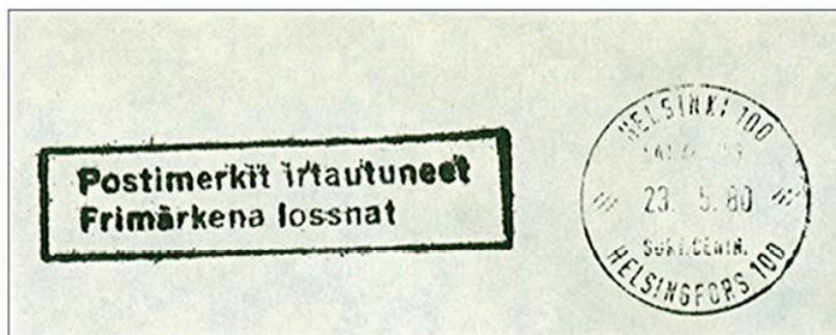
Van administratieve stempels

Een bijzonder stempel van Zweeds model (dat uitsluitend in Helsinki/Helsingfors voorkomt) is een groot stempel Takaisin (Fins voor 'retour')/Retur [34].

Afbeelding 34. Drukwerkbandje van Zweden naar Helsingfors. Inconnu en Zweeds model stempel Takaisin/Retur, dat uitsluitend in Helsinki in gebruik was.

Als men ervan overtuigd was dat er oorspronkelijk een postzegel op een poststuk had gezeten, werd er - zonder strafport te heffen - een speciaal stempel op de envelop geplaatst: Postimerkit irtautuneet (Fins)/Frimärkena lossnat (Zweeds): 'postzegel afgevallen' [35].

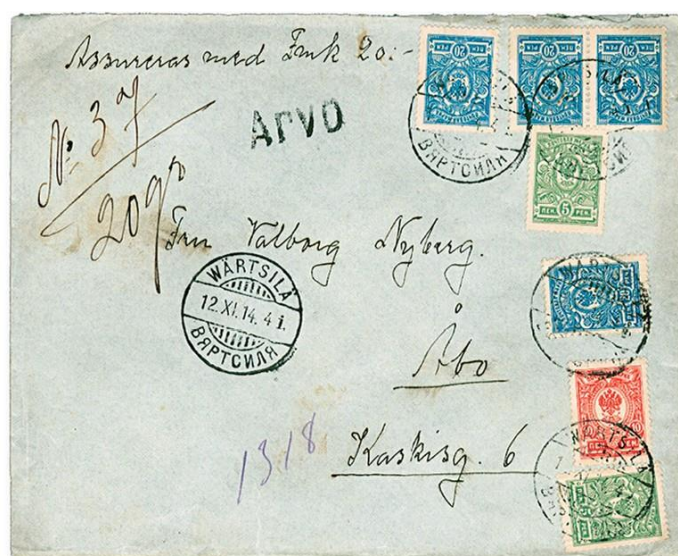

Afbeelding 35. Stempel losgelaten postzegel van sorteercentrum Helsinki 100 23-5-1980.

Brieven met aangegeven waarde kregen vóór de periode van de waardestroomkjes een stempel Wårde (Zweeds voor 'waarde') of Arvo, de Finse evenknie [36, 37, 38].

Afbeelding 36. Waardebrieven werden voorzien van een stempel Wårde of Arvo. Tweektalige stempels bestonden niet en enige logica in wanneer Zweeds en wanneer Fins werd gebruikt was er ook niet. Het postkantoor Rajamäki gebruikte het Zweedstalige stempel Wårde voor deze brief van 3-12-1903 naar Helsinki.

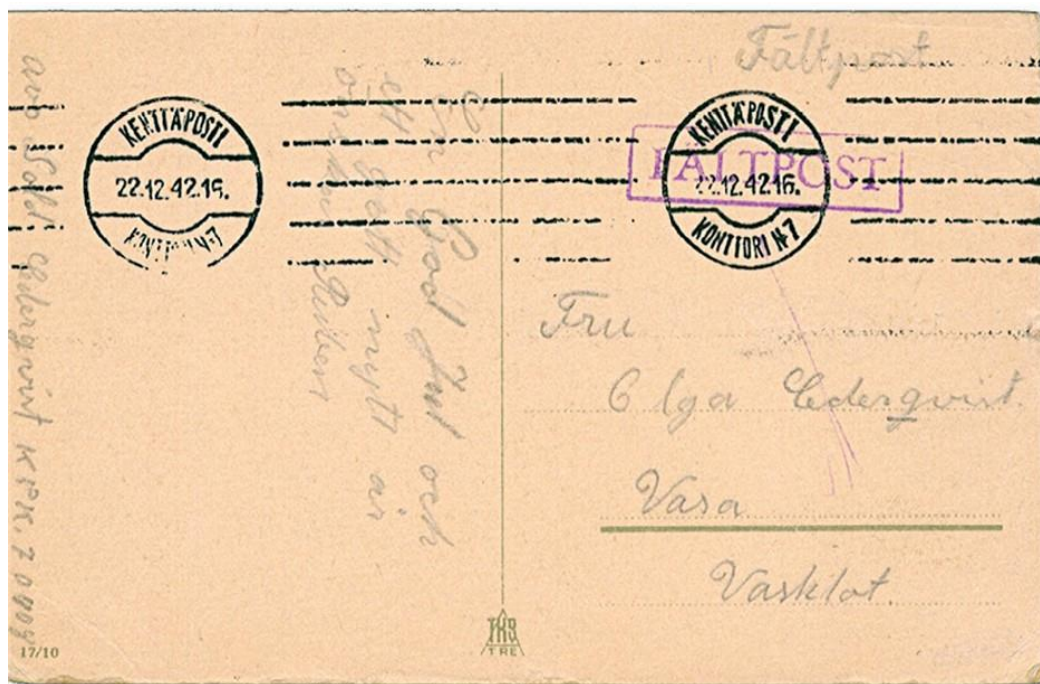

Afbeelding 37. Deze brief van Wårtsilä 12-11-1914 naar Åbo is voorzien van het Finse Arvo stempel. Deze brief werd - evenals de vorige - door het verzendende bedrijf zelf van de verplichte lakzegels voorzien, om de meerprijs van lakkosten van het postkantoor te vermijden. De brief was echter niet voorzien van de voorgeschreven 5 lakstempels, maar slechts van 4. Dat was voor het postkantoor van Wårtsilä kennelijk geen probleem. Echter wel voor het postkantoor Toijala, waar de brief kennelijk in transit heeft overnacht. Daar werd namelijk het 'ontbrekende' vijfde lakzegel geplaatst door het postkantoor. Bij aankomst te Åbo werd de brief gecensureerd, en werd de sluitzegel voorzien van de - voorgeschreven - lakzegels van het censuurkantoor te Turku.

Afbeelding 38. Achterzijde van de vorige brief.

Voor militair portvrijdom zijn veel soorten stempels gebruikt waarin het woord ‘veldpost’ in het Zweeds (Fältpost) of in het Fins (Kenttäpostia) voorkomt [39, 40].

Afbeelding 39. Prentbriefkaart in het Zweeds geschreven met in kastje Fältpost en een machinedagtekeningstempel in het Fins: Kenttäposti/Konttori No.7 (veldpostkantoor no.7) naar Vasa.

Afbeelding 40. Briefomslag per luchtpost naar Zweden. Fins stempel Kenttäpostia. Veldpost portvrijdom gold uitsluitend, vandaar dat er is gefrankeerd.

De grote steden hadden voor de controle en inschrijving van postwissels een bijzonder stempel ter beschikking, waarin behalve de plaatsnaam ook de afkorting kontr. (kontroll, Zweeds /Kontrolli) [41]. Uitsluitend in de hoofdstad Helsinki was ook een bijzonder dagtekeningstempel in gebruik waarmee de postzegels op de postwissels werden gestempeld. In het boven- en ondersegment komt de letter P. (Fins: Postiosotus, Zweeds: Postanvisning = postwissel) voor [42].

Afbeelding 41. Een bijzondere postwissel (formulier N:o 98) is deze douanepostwissel, gebruikt in Ekenäs*Tammisaari op 1-9-1930. Hier is tevens de manier van werken te zien: de zegels werden gestempeld met het normale dagtekeningstempel en linksonder het controlestempel. Tegen de voorschriften in komen kontr.-stempels af en toe op zegels voor.

Afbeelding 42. Postwissel van Helsingfors*Helsinki 18-12-1916 met het bijzondere P.-stempel naar Harjavalta. Het Kontr.-stempel is Helsinki***Helsingfors, waarmee duidelijk wordt dat de taalvoorkeur voor de tweetalige plaatsen willekeurig was.

Zoals we in Nederland het stempel Posterijen kennen voor de ontwaarding van ongestempeld gebleven postwaarden, zo hebben de Finnen het stempel Postitoimisto*Postanstalt (Fins/ Zweeds voor 'postkantoor') [43].

Afbeelding 43. Briefkaart van Enare (Inari) naar Jakobstad. Stempel Postitoimisto*Postanstalt 2-12-1913.

Behalve de internationale afkorting 'T' voor stukken met strafport komt ook de Finse benaming Lunastus en het Zweedse Lösen voor [44].

Afbeelding 44. Ten onrechte ongefrankeerde briefomslag van Kotka 10 23-4-1981 naar Turku. In kastje stempel T Lunastus/Lösen.

Naschrift

Dit artikel behandelt een groot aantal afkortingen en woorden die in Finse poststempels voorkomen. De opsomming is niet volledig, want dan zou dit nummer van 'Filatelie' een Finlandnummer worden, in plaats van een Scandinaviënummer, maar het geeft een goede ingrediëntenlijst uit de Finse stempelkeuken, waarmee u een voortreffelijke dis kunt klaarmaken.

Aanvullende informatie is onder andere te vinden in de Woordenlijst Fins-Nederlands/Nederlands-Fins, die ik in 1988 heb samengesteld. De lijst is nog steeds verkrijgbaar, onder andere op De Brievenbeurs in Gouda, bij de stand van de Nederlandse Filatelisten Vereniging 'Skandinavië'.

Meer afkortingen en woorden die in stempels voorkomen zijn te vinden op de website <http://finland.filatelist.com>.

Literatuur

Handbook of Finnish Postmarks IV: The Russian type cancellations, 1997.

Postoffices in Finland 1638-1985 door Kaarlo Hirvikoski, 1988.

Suomi Finland Nya Generalkartbogen, 1977.

Dit artikel is eerder gepubliceerd in "Filatelie", maart 2004, bladzijden 224 - 229.